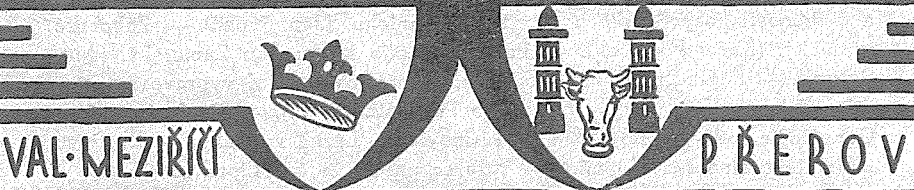
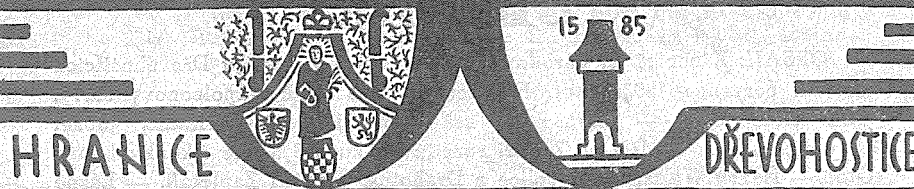
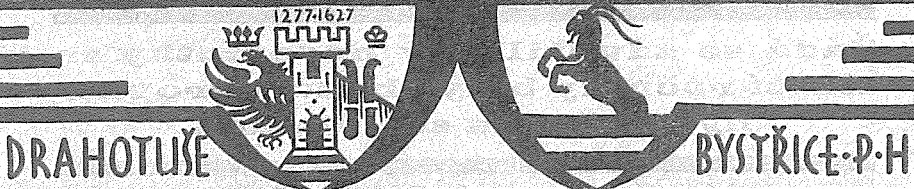
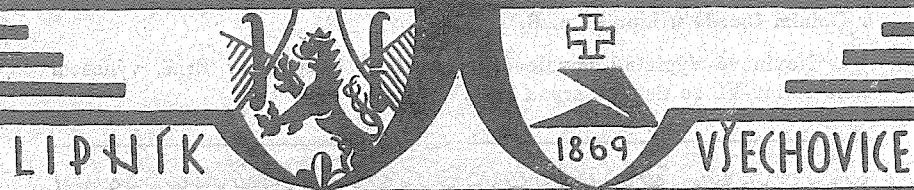

Z Á H O R S K Á

K R O N I K A

REDAKTOR A VYDAVATEL ANTONÍN FRÖHLICH, DOLNÍ ÚJEZD
U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

Vlastivědný sborník »Záhorská Kronika« vychází čtvrtletně.

Ročně se předplácí 10 Kč složenkou, po 1. lednu 1930 se doplácí 12 Kč. Jednotlivá čísla při hromadném odebrání 2 Kč 50 h, při odebrání jednotlivých čísel přímo po 3 Kč. Platí se chekem pošt. spořitelny čís. 100.630, Brno. Pro žáky při hromadném odběru sleva.

Reklamace se vyřizují jen do vyjití nového čísla.

Literární příspěvky, zprávy, knihy a časopisy k recenzi i na výměnu, objednávky i reklamace buďtež zasilány na adresu: »Záhorská Kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Novinové výplatné povoleno řed. pošt a telegraifů v Brně, výnosem číslo 69.140-VI. ze dne 18. srpna 1925.

Žádá se zdvořile, by nedoplatky za starší ročníky byly ihned vyrovnány. Složenka se přikládá.

OBSAH:

OBSAH: Záhoráci na národopisné slavnosti a výstavě v Dřevohosticích dne 23. července 1893. (Ant. Fröhlich). — Ze stínů Napoleonovy slávy. (Jos. Krumpholtz). — Zbrašovské krápníkové jeskyně u Hranic. (Josef Chromý). — Jak se děti na Záhoří rozčítávají ku hře a jiné říkanky. (Sova Oto). — Názvy Weisskirch, Teplice a Drahotuš. (Florian Zapletal). — Lázně Teplice nad Bečvou u Hranic. (Čeněk Kramolíš). — Kontrola užitekosti a dědičnosti hospodářských zvířat na Hranicku. (Jan Svozil). — Záhorské písničky. (Karel Havlíček). — **Pověsti našeho kraje:** Jan Zámorský. (Ant. Sehnal). — Poklad na Zámčiskách. (M. Tománková). — Z vypravování starého Záhoráka. (L. K.). — Pověst o Propasti. (B. J.). — **Drobné zprávy:** Genealogie rodu Podstatských z Prusinovic. — Lázně v Oseku. — Hostinec »U zlatého slunce« v Lipníku. — Kdy se usadili Židé v Lipníku?

Z redakce.

Upozorňujeme, že nový ročník začíná 1. zářím, protože mnozí odběratelé se mýlí, stoložňující začátek ročníku s občanským rokem.

Čelá řada odběratelů dluží dosud za roč. X. a XI. Nenutte nás, prosíme, k vymáhání cestou právní. Těch 12 Kč pro Vás jistě za to nestojí, nedoplatky všech u nás však jdou do tisíců. Kdo to má hradit?

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

Ročník XII.

Září 1929.

Číslo 1.

Antonín Fröhlich:

Záhoráci na národopisné slavnosti a výstavě v Dřevohosticích 23. července 1893.

Zásluhou p. dra Františka Příkryla, t. č. konsist. rady a faráře v Drahotuších, obětavého národopisného pracovníka, který také hojně pracoval v našem kraji v oboru archeologie, uspořádána byla dne 23. července 1893 překrásná národopisná slavnost a výstava v Dřevohosticích. Tehdy byl kooperátorem v Soběchlebských.

Uvedu zde několik dat z brožúry »Záhoráci«, vydané dr. Fr. Příkrylem v roce 1893.

Dříve jaksi na zkoušku byla do týdne uspořádána výstava v Lipníku dne 11. září 1892, kdež sneseno bylo překvapující množství památek z různých dob Záhoří a Pobečví. Zejména u vchodu zaujímal všeobecnou pozornost stůl, na kterém vyloženo bylo množství listin pergamenových s visutými pečetěmi v dřevěných pouzdrech, pěkně zdobených. Svědčily o bývalých výsadách a svobodách Záhoráků, nyní už zapomenutých.

Zdar této výstavky byl jaksi zárukou, že záhorská výstava spojená se slavností ve větším rozsahu se jistě vydaří. Tak probuzené Záhoří se po prvé ukázalo v Dřevohosticích dne 23. července 1893. Ukázalo skvosty lidového vyšívání, lidových řemesel.

Před sto lety žilo se ještě na Záhoří prostínko, ale srdečně. Muži a ženy šatili se plátnem vlastní výroby, neb látkami domácího průmyslu, které vesměs dívky a ženy v zimě zdobily překrásným vyšíváním od hlavy až k patě. Duch času strhal se Záhoráků ten slíčný kroj a vyfoukl z dědin mnohde i srdečný způsob žití. I ta ohniska lidové básnické tvorby ve věších i prosté mluvě — přástky — zašly. Již se nepředě, aneb velice málo, málo se vykládá a málo se zpívá. — Dříve v každé osadě bývalo několik hlav bystrých a nadaných, které při každé příležitosti složily píseň i s notou, a chasa se o ně drala. I ti pohádkáři byli velmi ctěni. Kde se chasa scházela na přístku, všude je chtěli mítí, všude je napiatě poslouchali, aby jm ani jediné slůvko neuniklo z toho povídání. V té době, kdy ještě málo lidí umělo čísti a psáti, odnášeli si posluchači z těchto besed pro své konání soukromé i veřejné mnoho životní pravdu. Ty časy však uběhly a nevrátí se již nikdy.

Po všestranných přípravách otevřelo Záhoří z jara r. 1893 své srdce dokořán hnutí národopisnému. K společné práci podalo si ruce učitelstvo a duchovenstvo za spolupůsobení města Dřevohostic a ušlechtilé chasy našich dědin, při níž vedle hlavního vůdce p. dr. Fr. Příkryla získal si velkých zásluh pan P. Bedřich Kaláb, kaplan z Domaželic. Tito turcovali ve všech záhorských dědinách, co v Dřevohosticích bylo pilně pracováno na zdaru výstavy, která měla být čistě etnografická. Tak Záhoří, kdysi odstrkovaná chudobka, měla se ukázat ve své kráse a získat zvůčného jména mezi ostatními kmeny moravskými.

Nevěsta záhorská.
(Fotografoval v Dřevohosticích r. 1893 prof. Jos. Klvaňa.)

Obětavému a svornému úsilí podařilo se dílo a tak nadešla neděle 23. července 1893. Přijel vzácný host, Fr. Bartoš, školní rada z Brna, který chtěl uvidět Záhoráky v lesku. Ráno přišlo, ale k druhé hodině odpoledne jasně zářilo slunce na zástupy lidu na náměstí ozdobeném stožáry, na nichž vlály prapory v záhorských barvách: červeno-černo-červených. Město ozdobeno bylo praprcy v zemských barvách. Před radnicí scházeli se za zvuků hudby hosté a spolky, které vítal slavnostní výbor.

Jakmile oznámeny průvody obyčejů lidových z dědin, utvořily spolky špalíry a na náměstí ulicí zámeckou vjela »záhorská svatba«, kterou skvěle vypravily Žakovice s chasou z Bezuchova a Blazic. Úprava nevěsty, družiček a mládenců se ženichem byla překrásná. Profesor Josef Klvaňa z Uh. Hradiště fotografoval skupinu za skupinou. Pak uveden malebný průvod s »králem záhorským« z Horních Něčic. Podivuhodný byl odznak krále: lípový věnec z listů a květů přiléhající od levého ramene k pravému boku. V některých dědinách zdobil se prostě věncem z lučního kvítí. Pak vjelo »ostatkové právo« z Dolních Něčic

s chasou ze Symře a to na voze řasuňkovém, taženém čtvero-spřežením běloušů. Tyto tři průvody vypravily dědiny, v nichž nosí mužská chasa žluté koženky a tmavomodrou frýdku, oděv sličný, bohatě zdobený hedvábnými výšivkami. Pak přišel průvod s »beránkem«. Za obvyklých obřadů utal jeden chasník mečem hlavu beránkovi uměle přídělanou na vycpaný trup. Konečně přišel nejmalebnější průvod »s obžinkami«. Hospodáři p. J. Vyčkoukalovi a hospodyně pí. A. Čepkové za obvyklých obřadů podalo spanilé děvče Doleželova z Lištné překrásnou kytilici, upravenou z obilí a lučního kvítí. Poslední dva průvody vypravila záhorská chasa z dědin, kde se šatí mužská chasa červenými koženkami a světlomodrou frýdkou, bohatě vyšívanou. Byly to průvody nádherné, bohatě vypravené. Celkový dojem průvodů byl úchvatný, na tehdejší dobu snad jedinečný v celém kraji.

Potom seřadily se spolky a průvody, obešly za zvuků hudby náměstí a odebraly se do koncertní místnosti. Každý byl potěšen a stržen do všeobecného nadšení pro Záhoří, v jehož osadách žije lid dobrý.

O tuto slavnost velkou zásluhu měl p. ředitel škol Petr Vašíček a P. Bedřich Kaláb, kaplan z Domaželic.

Z budovy výstavní vlály prapory záhorské, pořizené dle opentlených klobouků chlapců záhorských, t. j. v barvách červeno-černo-červených. Tam byla spousta památek záhorských. První síň v levo vykazovala množství památek z města i okolí na pergameně, tištěných knih vzácných stáří i původem, sbírku peněz, památky starožitnické, množství obrazů z jizeb záhorských, výšivky a nábytek. V koutku vyloženy byly trosky, škváry »talířového kopce« ze Šišmy s jeho nákresem v průseku. Později to bylo dr. Stránským doplněno i vypálenou rudou a kusy ze stěn a vystaveno na výstavě v Přerově.

V druhé síni zajímala každého »záhorská jizba«. V koutě za trnožovým stolem stála na lavách »kótnice«, malá to almárka pro zápisky rodinné, knihy a památky. V levo malovaná postel, ověšená »kótno plachtó«, malovaná truhla, kolébka, legátky, kolovrátek, kolovrátnice, přeslice a motovidla. Na lištvě obrázky malované na zrcadlovém skle. Podél stěn síně pak vystaveny kroje mužské, ženské a to letní i zimní, svobodných a ženatých.

V třetí síni sneseno úžasné množství výšivek záhorských. Uprostřed stál překrásný pavilon osmihranný, upraven z nejdražších úvodnic a v něm postaveny figuríny muže a ženy záhorské. Na figuríně mužské, vystavené i v Přerově v jizbě hanácké, oblečen kroj p. R. Jos. Čepka.

U vchodu v levo vyloženo bylo množství výšivek zákyň z Dřevohostic a okolí, provedených dle tabulí národního vyšívání B. Sojkové z Olomouce. Pak se střídalo vyšívání na úvodnicích a kroji ženském v podivuhodném rozložení na poměrně

tak malém místě. Tato síň zajisté byla korunou výstavy a odbor dámský mohl být hrdým na svou práci. Dámy tohoto odboru byly oblečeny v národní záhorský kroj, jenž měly nádherně vyšívané ornamenty z úvodnic záhorských.

O zdar výstavy se zasloužilo hlavně učitelstvo pod řízením p. P. Vašíčka, jako předsedy výstavního výboru a p. Fr. Zámrského z Dřevohostic, jako jednatele.

Zařizujícím výborem bylo představenstvo Dřevohostic se starostou p. Stejskalem v čele. Slavnostnímu výboru předsedal velkostatkář Josef Vykoukal z Čech a R. Josef Čepek, nájemce velkostatku a pivovaru v Bystřici p. H.

Ze vzácných hostů dlužno uvésti předně p. radu Fr. Bartoše z Brna, který ten čas zachytil u nás nářečí záhorské v Horních Něčicích a Soběchleběch. Dále dlužno zaznamenat poslance Rozkošného a Hermu, p. dr. Jos. Stránského, radu Neffa z Prahy, p. Šubrta, ředitele národního divadla v Praze, p. Viléma Heína, tajem. antropol. společnosti ve Vídni, malíře Charlemona, spolupracovníka díla: »Rak. Uher. ve slově a obraze« a četné honorace z Holešova, Přerova a Bystřice p. H.

Pan dr. Fr. Příkryl končí své vzpomínky: »Když jsem se večer ubíral domů (do Soběchleba) přes pole, cítil jsem tichou radost z díla šťastně provedeného, pílí svornou a vytrvalou mnoha vlastenců a přál jsem si, aby ten utěšeně rozproudený ruch národopisný po Záhoří došel skvělého ukončení při velké národopisné výstavě v Praze roku 1895.« O tom přistě.

Josef Krumpholtz, Přerov :

Ze stínů Napoleonovy slávy.

Napoleon byl, jak známo, malé postavy, ale stíny jeho velké slávy byly veliké a dalekosáhlé. Nedivno tedy, že zasáhly i naše Záhoří.

Koncem listopadu r. 1805 došlo bystřickému »panu vrchnímu«, Václavu Bočkovi, od »pana krajského« z Hranic nařízení, aby z panství bystřického okamžitě se dostavilo do Lipníka bezmála sto přípřeží, aby s jinými ještě dopravily spojené armádě rakousko-ruské ke Slavkovu potřebný »proviant«: chléb, seno, oves, atd.

Neuposlechnout vrchnostenského rozkazu, zejména vojenského, nebylo ovšem možno a tak v určený den dostavili se »poddaní«, sedlák nesedlák do jednoho i s povozy. A poněvadž pro špatné cesty tehdejší pár koní nestačil, přijeli většinou s dvouspřežím, jak se tehdy namnoze jezdívало.

Za »konduktéra«-průvodce výpravy do Lipníka ustanovil pan vrchní člena obecního úřadu Josefa Jančíka, dle jehož zápisků vypravujeme:

Když výprava přípřeží přijela do Lipníka, bylo město už plno vozů z okolí. Císařský komisař nařizoval, aby se rychle nakládalo a k Vyškovu co nejrychleji pospíchalo. Průvodcům, kteří se těšili na návrat domů, nařizeno, aby zůstali na svém místě a doprovázeli svěřené své přípřeže.

Na dané znamení všechny vozy rázem se hnuly k Vyškovu. Vojenská stráž je doprovázela a všemožně k spěchu pobízela. Když přijížděli k Vyškovu — bylo 2. prosince — zaslechli strašnou kanonádu. Hrůza zmocnila se všech a rostla, když spatřili, jak lid z okolních vsí prchá i s dobyt看em do blízkých hor a lesů. Za Vyškovem zastavil přípřeže kurýr a nařídil rychle obrátit a ujíždět zpět, ježto spojené armády císařské »dávají se na zpáteční pochod...«

A skutečně — na obzoru bylo vidět houfy prchajícího vojska a ozval se pokřik: »Honem, honem! Francouzi nás objíždějí!« Vzduchem zavířily poplašné signály hubnů a polnic k rychlému ústupu. Nastal nepopsatelný zmatek. Přípřežníci přestali poslouchat rozkazů, jedni začali vyhazovat náklad, aby rychleji pak mohli ujíždět k domovu a ti, kteří byli vpředu, kvapem vypráhali, aby alespoň koně a sebe zachránili. A tak na tisíce pecnů chleba a velké zásoby ovsa a sena i mnoho tučného dobytka a také přípřežníků, zejména z panství holešovského, odkudž o něco dříve vyjeli k Vyškovu, padlo Francouzům do rukou.

Za ujíždějícími přípřežníky v hrozném zmatku prchali i poražení Rusové a naši, pronásledováni lehkou francouzskou jízdou »šašérů« až do Kroměříže.

Dojemné, ba hrozné bylo podívání na vozy přípřežné, plné raněných Rusů a Rakušanů, doprovázené zbytkem armády ruské, dvěma proudy prchající před vítěznými Francouzi: k Lipníku a k Holešovu, k Bystřici...

»Rušaj, rušaj!« křičeli ruští vojáci, doprovázející povozy s raněnými, popohánějící koně i sedláky i bitím k větší rychlosti po cestách stálými dešti rozbředlých a beztak tehdy špatných. A zatím ubozí ranění a umírající, nakupení ve vozech a s ranami nepřevázanými, v zimě a dešti bědovali: »Ajoj! Ajoj! Požaluj, kochana! Překlenta beštia Francie!«

Vysílením padali nejen lidé, ale i koně a mnohému sedláku ani tolik času nedopřáno, aby mohl padlému koni aspoň podkovy strhnout.

Transporty raněných trvaly po několik dní a nocí a po všechny nebylo slyšet už sténání a nařikání. A k tomu všemu brzy dostavila se ještě nová rána — hlavnička, tyfus a tak se rozšířila, že na př. Bystřici celou zachvátila. Nebylo domu, aby v něm nebylo nemocného a umíráček neustával.

Nedivno, že obyvatelstva hlavničkou tolik ubylo, že odvádění pak k vojsku mladíci bez ohledu na léta, jen když byli dost vzrostlí a dost silní, aby puškou vládli. Tak se stalo, že ze 100 nováčků, jež vrchní Boček do Hranic k novému odvodu poslal,

byli odvedeni všichni kromě jednoho mrzáka a hned na místě i k plukům přidělení a za nimi odesláni a tak z celé stovky mladíků jediný onen mrzák domů z Hranic se nám vrátil.

Řemeslníci, pokud nebyli na vojně, pracovali jen pro vojsko: hotovili oděv, obuv, zbraň atd. A to trvalo až do r. 1813, kdy spojeným armádám rakouské, ruské a pruské podařilo se konečně porazit Napoleona v tří denní bitvě u Lipska 19. října 1813.

Elegie 30leté války znova se — a žel, ještě tehdy ne naposled — opakovala, třebaš už jen ozvěncu. — Z nedostatku mužů bylo zase vidět ženy jezdit i na koních a místo pacholků vypomáhat i při pracích nejtěžších, podobně, jak ještě jednou o sto let později, za světové války. Zda-li už konečně naposledy? ...

Josef Chromý, Hranice :

Zbrašovské krápníkové jeskyně u Hranic.

Ve vzdálenosti asi pěti minut od lázni Teplic u Hranic, uprostřed lesní stráně, ve výši asi 24 m nad řečištěm Bečvy a nad zachycenými prameny kyselky, naproti samočinné čerpací stanici, nalézá se vchod do Zbrašovských krápníkových jeskyní, které objeveny byly r. 1913 bratřími J. a Č. Chromými.

Dosud mimo značného počtu menších prostor a různé chodby objeveno bylo 10 větších jeskyň, z nichž tři dosahují až 35 m délky a jedna přes 20 m výšky. Z těchto však polovina pro obtížný přístup jest dosud širší veřejnosti nepřístupna a teprve postupně bude zveřejněna.

Téměř veškeré délky jeskynní táhnou se ve směru od jihovýchodu na severozápad. Poloha dna v jednotlivých jeskyních nachází se mezi 248 až 260 m nadmořské výšky. Nejnižší položené dno jeskynní jest ve výši 5 m nad řečištěm Bečvy, které nalézá se v těchto místech v nadmořské výši 243 m.

Tyto jeskyně se svými četnými komíny jsou vytvořeny ve vápencích středního devonského útvaru. Vrstvy středního devonského vápence jsou místy pokryty břidličnatě zvrstvenými vrstvami mladšího devonu.

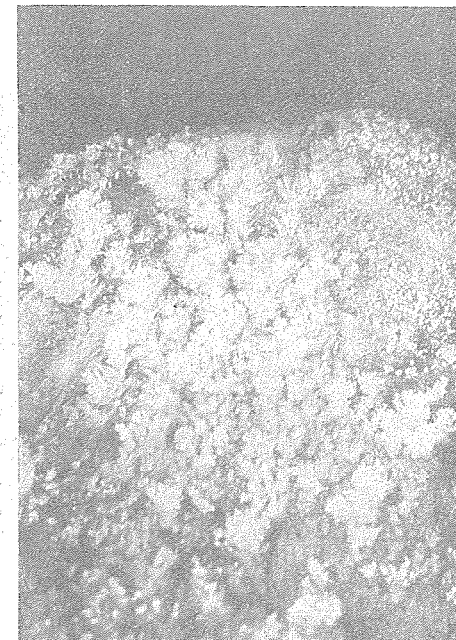
Dle polohy a sklonu těchto přeházených vrstev a četných jiných okolností souditi lze, že na vytvoření těchto jeskyní nepracovala jen destruktivní činnost povrchových vod, ale také činnost horotvorná, která nejen že stávajícími krápníky hojně zdobené podzemní prostory pozměnila, ale z větší části pod troskami propadlých stropů i pohřbila.

Dle některých zjevů v těchto jeskyních zdá se, že místy těmi kdysi procházely teplé minerální prameny a to v dobách, kdy řečiště Bečvy bylo položeno značně výše, než je dnes.

O přístupu povrchových tekoucích a srážkových vod do jeskyní svědčí na jednom místě se nacházející naplavenina še-

dého jílu a žluté hlíny, která jest hojně promísena drobnými ohlazenými valounky křemene. Náplava šedého jílu jest většího stáří než sousední náplava žluté hlíny, neboť jest z části již pozměněna ve slepenec. Vedle náplavy žluté hlíny nalézá se též vrstva říčního písku.

Zajímavou zvláštnost tvoří zde černá, sazim podobná hmota, která jest usazena na jeskynních stěnách a krápníkových formách. Jak z různobarevných vrstev travertinových vidno, byla tato černá hmota ve více od sebe oddělených obdobích do

1. Aragonitové krystalky na oponě.

jeskyní nanešena. Také krápníkové formy, zvané »koblíhy«, jsou touto černou usazeninou na dvě i více vrstev rozděleny. Látka tato jest složena z nerostu obsahujícího mangan.

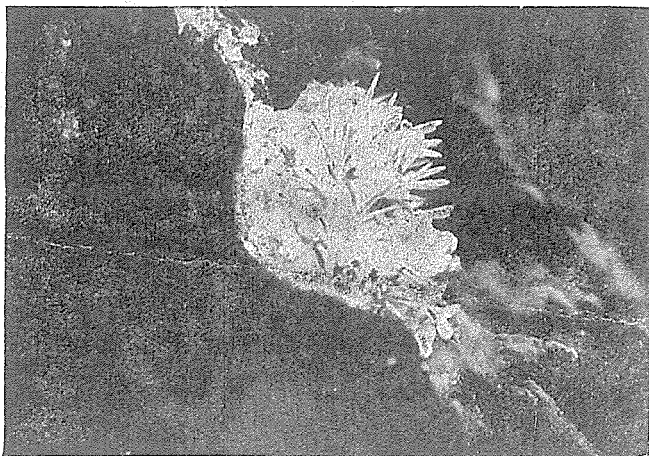
Všude v sousedství této černé usazeniny nalézá se naplavenina okru, která též hojně na skalních stěnách jeskyní jest usazena. Okru jest látka obsahující železo a vyskytuje se často pohromadě s rudou manganovou.

Na některých místech naplavena jest též červená hlínka (Terra rosa). — Některé krápníkové ozdoby jsou zde svéráznou zvláštností, jako na př. krystalikové keříky na »Oponě« v Juríkové jeskyni, které podobají se jinovatce, usazené v zimní době za mrazu na stromech. Keříky dosahují až 10 cm délky.

Dále jsou formy krápníků, zvané »koblíhy«, v jeskyni koncertní a sněhobílá krápníková zvláštnost, zvaná »Ježek«. Pak duté formy stalagmitů, které na více místech nemají nad sebou na stropě žádných protějšků (stalaktitů), z čehož jest patrné, že při tektonických posunech, které v dávných dobách zdejší kraj značně pozměnily, octly se některé stalagmity pod druhými stropy, bez stalaktitů.

Teplota v těchto jeskyních jest také od teploty v jiných jeskyních odlišná, jest mnohem vyšší. Obráší až + 15° C.

Místa zaplavená kyslíčkem uhličitým mají teplotu nejméně + 17° C. Kyslíček uhličitý, který asi z podzemních pramenů kyselky se uvolňuje, zaplavuje veškeré dosud objevené

2 Podivuhodný krápníkový útvar »Ježek«.

a pod 250 m nadmořské výšky položené prostory a obsahuje jako prameny kyselky výrony radiové. Profesor M. Krejčí v časopise Čs. turistů r. 1920 o nich píše: »Teplická zřídla chovají značné procento tohoto plynu (kyslíčku uhličitého), zvaného zde všeobecně »kyselina uhličitá«. Ta vyvěrá v těchto jeskyních sama, bez vody a dává tak vznik případu u nás ojedinělému: krasové jeskyně, vzniklé destruktivní činností vody, napájeny jsou mofettami (t. j. prameny plynného kyslíčku uhličitého), které vázány jsou na zcela jiný zjev geologický, totiž vulkanismus. — Náhled p. prof. Krejčího ohledně vyvěrání kyseliny uhličitě samé, bez vody, může býti správný, neboť i prameny kyselky v Teplicích u Hranic jsou asi vázány na týž zjev geologický, ale dosud nebylo zjištěno, zda se pod zbrašovskými krápníkovými jeskyněmi nalézají též prameny kyselky nebo ne. Pak případ, že v jeskyni položené nejbliže lázeňskému prameni kyselky, zvané »Bezejmenné«, kde bývá kyslíček uhličitý nejhust-

šího obsahu, po čas hlavní lázeňské sezony, kdy se v lázních mnoho kyselky na koupání spotřebuje, kyslíček uhličitý značně klesne a někdy zmizí úplně, potřebuje také vysvětlení.»)

Jsou tudíž tyto jeskyně vzhledem na přítomnost kyslíčku uhličitého vedle »Psích jeskyní« v Itálii druhými jeskyněmi téhož druhu v Evropě.

O Zbrašovských jeskyních nelze dosud pronést přesného úsudku a teprve další projektované výzkumné práce a nové objevy mohou mnohou dnešní záhadu v těchto jeskyních objasnit.

3. Vodopád.

Aby tyto zajímavosti staly se i širší veřejnosti přístupnými, utvořil se za součinnosti Zemského cizineckého svazu v Brně spolek zvaný »Spolek pro udržování zbrašovských jeskyní« se sídlem v Hranicích, který stará se o řádné zpřístupnění těchto jeskyní.

Pro nedostatek finančních prostředků jest tento spolek nucen svými členy a jinými dobrovolníky veškeré úpravné práce prováděti úplně bezplatně, čímž rychlý postup úpravných prací jest znemožněn.

*) Viz poznámku na konci článku.

Přece však tyto práce již tak pokročily, že obecnost může tyto jeskyně navštívit bez nebezpečí a zvláštní námahy. Jeskyně mají pohodlné stezky a schodiště a jsou elektricky osvětleny.

Prozatím jsou otevřeny každou neděli a svátek od 14—18 h. Návštěvy mimo tuto dobu nutno zavčas ohlásit u Spolku pro udržování zbrašovských krápníkových jeskyní v Hranicích.

* * *

P o z n á m k a: Tento úkaz nasvědčoval by tomu, že kysličník uhličitý, nahromaděný na dně některých jeskyní, uvolňuje se z pramenů kyselky, vyvěrající z velikých hloubek. Jakmile se totiž rychleji čerpá kyselka, nemá kysličník uhličitý tolik času k uvolnění a proto ho v jeskyni ubude nebo vůbec zmizí. Zdáli lze mluvit v našem případě o sopečných zjevech čili nic, o tom nelze ještě dnes pronést konečného úsudku. V jeskyni vyskytují se sice vedle útvarů vápencových též krystalky aragonitu. Tento nerost jest svojí látkou totožný s vápencem (Ca CO₃), ale jeho krystalky se liší od vápencových. (Vápenec tvoří krystaly soustavy šesterečné, aragonit čtverečné.) Aragonit sráží se zpravidla z vod horkých (známý zřídelný kámen v Karlových Varech), ale za určitých okolností vzniká i z roztoků studených, chovají-li totiž stopy prvků barya a stroncia.

Prof. Antonín Stržínek.

Sova Oto, Slavkov p. Host.:

Jak se děti na Záhoří rozčítávají ku hře a jiné říkanky.

Na Záhoří jest mnoho říkanek, jimiž se děti rozčítávají ku hře. Kdo při rozčítávání zbude, ten prvý musí převzít úlohu ve hře, již nikdo nechce dobrovolně vzít. Ale říkanec se podřídí bez reptání. Jen někdy, když na konec zbývají již jen dva hráči, bývá spor. To některý starší dobře ze zkušenosti ví, kdo zbude, když poprvé ukáže na sebe nebo na kamaráda. Tu bývá hádka na koho měl nejprve ukázat. Nemá-li se proto hra rozbít pro odpor postříženého, nezbývá pak nic jiného, než znovu rozčítávat a správně začít.

Dnes už děti mnohé hry ani neznají, jež dříve byly tak oblíbené, jako »na zaklepávanou«, »na pasáka«, »na pardona«, »na četníky a na zloděje«, »na hastrmana«. Také nezbývá jim tolik času na hry, neboť rodiče je dobře zapřahají do práce jak doma tak na poli. Dosud se nezapomnělo — hlavně mezi těmi nejmenšími — a také asi tak brzy nezapomene »na chytanou« a »na schovávanou«. Tyto hry hrají obyčejně jen chlapci. Děvčata hrají jiné hry, ale zpravidla se nerozčítávají, neboť toho jejich hry ani nevyžadují.

Všechny uvedené říkanky nejsou asi k rozčítávání přede hrou, ačkoliv byly mi jako takové udány. Dnes už těžko lze rozoznati, k jakému vlastně účelu sloužily, neboť se zdá, že se některými jen bavili, jinými opět škádlili. O některých opět nedá se tvrditi, že vznikly na Záhoří. To jsou známky vlivu školy (čítanek, cvičebnic) a knih pro děti. Jiné, nesoucí stopy rumunštiny, byly zcela jistě doneseny sezonními dělníky neb jejich dětmi ze sousedního Valašska. Jsou Valaši částečně původu rumunského, o čemž svědčí mnohá slova u nich jen používaná, která nejsou nic jiného než zkomoleniny slov rumunských, nebo jichž základ poukazuje na rumunský původ.*)

Při sbírání těchto říkanek, jakož i jiných národopisných zvyků a písní jednalo se mi hlavně o to, zachytiti život na Záhoří té doby (1910—1914) s příbráním a zaznamenáním říkanek, starých zvyků, které se již zřídka kde zachovávaly, které však utkvěly ještě ve vzpomínkách jich pamětníků.

Říkanky tyto jsou hlavně z Blazic a Sovadiny, ostatní z jiných vesnic, jak zvláště u nich uvedeno. Z toho neplyne ještě, že by je neznali i v jiných vesnicích na Záhoří.

Ide liška po ledu,
ztratila klíč od medu,
gdo ho má, ať ho dá,
ať ho liška nehledá.

Á bú tatarú,
šije baba škarbalu,
škarbalika podmastrika
princ.

Hej, dudy, hej, dudy,
zbíraly žaludy,
a dyž měly plný měch,
přišel hajný — to byl spěch;
ať je to ten, lebo ten,
každý mosí z lesa ven.

Ěn, tén, tynta,
gde je flinta?
Je na poli, okopává
brambory a zem.

En ten táje,
vykopali máje,
vykopali na křivo,
moseli dať na pivo.

1, 2, 3, 4, 5,
pod kovárňo roste květ,
dítě plače, bude deň,
gdo poskočí půde ven.

Ěn, tá, tó
dévátó,
ény mény,
decí mény,
mikšandó.

E ven dúle
na tom dubě,
na vrchu só ftáci,
sehnali je Turci.
Sehnali je na zámeček,
kópili jim bubíneček:
Bum, bum, bác,
šuli, buli, ven.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
a ty, pane grubijáne, hledej nás!

An, ton, tes,
ty si malý pes,

*) Jos. Válek, Poznámky k mapě mor. Valašska v Časopise moravského musea zeimského, r. X., str. 137.

ty si malá veveřice,
tož po stromě lez.

Pod dubem, za dubem,
hraje kočka s holubem.
Holubičko, snes vajíčko,
vyhod' si ho z hnízda ven.

Jeden, dva, tři,
byli bratři,
jeden sedí mezi nama,
p se tu slaninama.

Jede jehla po potoku,
říká se jí klíč,
na keho to slovo padne
ten mosí jít pryč.

Ěn, tén, táje,
pojede do ráje.
Co tam budem dělati?
Stříbro, zlato kopati.
Kemu ho dáme?
Císařové cerce,
ona plete věnce.
Věnce só pod zvonem
pypané tvarohem.
Tvaroh sníme,
věnce zahodíme
daleko do moře.
Gdo ty věnce nande,
štyry míle zande.
Kačenka jich našla,
štyry míle zašla.

Spadla mucha do sopúcha
zlámala si koleno,
tři neděle naříkala,
tuze jí to bolelo.

Pantáta Hřčka
zapříhl cvrčka;
cvrček mu zdechl,
zapříhl blechu;
blecha mu skákala,
oje mu zlámala;
zapříhl si vši,
ty mu dobře šly.

Zkázala mi Anča:
Máš íf, Josko, k nám,
zabili zme kanca,
jako ty si sám;
budem dělat itrnice,
jako tvoje nohavice.
Přindi, Josko, k nám,
já ti jednu dám.

Běžel zajíc kolem plotu,
roztrhl si novó botu.
Liška mu jí zešívala,
veverka se posmívala.
Co ty se máš posmívati,
dyž ty nemáš kóska gatí,
co ty se máš posmívati,
že já umím zešívati?
Vem si jehlu, vem si nit,
udělej mi aspoň štych!

Seděla kačenka
na dubovým chrástě,
vyseděla pět vajíček
o půl jedenásté
holubi, na duby hop, škrk,
černá mašla pod krk
a červená pod kolena,
to je moja Apolena.

Mraveneček v lese
těžké dřívko nese.
Pomožte mu kamarádi,
máte-li ho trošku rádi,
lebo by se potrkal,
nigdy by už neběhal.
Hop, hop, hop,
honem přes příkop.

Had leze z díry,
veze sobě kníry,
háklice, páklice,
červená stolice,
štyry oka do potoka
a to pátý ven,
nepudeš-li z kola ven,
uderým tě kameněm.

Blecha, mucha
fuk do ucha.

Šel tudy, měl dudy,
ani nezapískal.
Šel krajan, měl čagan,
dudy mu roztrískal.

Šel Honza kole lesa,
uviděl tam Herodesa.
Herodes byl ukrutný,
strčil Honzu do putny.

Jedna žena ubchá
troje děti má.
Jedno chodí do školy,
druhé šije bačkory,
třetí sedí na kamenci
a má pannu na ramenci,
tak si pěkně hrá,
rá, rá, rá.

Vlk není doma,
jel si do Brna
na bílé koření
od břucha bolení

Modré nebe už se kalí,
černé mraky k nám se valí,
bude bórka, bude hrom,
utíkejte děti dom.

Vlk sedí na cestě,
šije boty nevěstě.
Nevěsta se raduje,
že ty boty obuje.
Boty spadly s kolka,
zabily pacholka.
Pacholkovi zvonijó,
štyry baby hónijó.
Jedna baba prdla
okolo trdla.
Upekli jim livanec,
bez másla, bez vajec.

Hop, hej, Antoši,
gde pojedeš na koši?
Já pojedu do Němec

své panence pro věnec.
Kup mi taky jeden
dám ti chleba s medem
a tvarůžky s trnkama,
by ti ř . . . ka drnkala.

Vlku, vlku, stávej,
komora ti hoří.
Já dřive nestanu,
až mi celá shoří.
Pět vidliček jeden nůž
a ty vlku stávej už.

Bum, bum, na dveři,
přijeli k nám dva kněží,
ptali se na Jana,
Jan není doma,
pase koně na výhoně,
na té mladé jetelině.

Skoč, babo, do vody
pro ty štyry jahody!
Nač bych já tam skákala,
sukničku si máčala.
Gde bych' si ju sušila?
U starěčků v kótku
na p m prótku.

Kvákala žaba
v černém potoce,
syn se jí žení
v turecké zemi.
Bere si tam Anku
ze zlatýho zámku.
A vy milí kaprové,
buďte její družbové
a vy, rybičky,
buďte družičky.

Ěn, tén, táje,
pojedom do ráje.
Co tam budem dělati?
Stříbro, zlato kopati.
Kemu je dáme?
Císařové cerce.
Ona plete věnce
Upletla jeden,
dala ho na zem

Přišil k ni Němec,
zebral ji věnec.
Ona Němce nechce,
ona chce mládence.
Mládenec hezký
stojí čtyry šestky.
Bubnuj na našeho Pepka!
Pepek leží pod lavicó,
bije o zem rukavicó,
bum, bum, bác.
zítra budu inde spat.

Jedna dvě — Honza de,
tři čtyry — z hospody,
pět, šest — nemá čest,
sedm osm — nemá rozum,
devět, deset — de se věšet,
11, 12 — stójí jako paňác,
13, 14 — ztratíl křívák,
15, 16 — ztratíl šesták,
17, 18 — ztratíl stovák,
19, 20 — dostal doma kopanec,
21, 22 — šel ke kupci na ocet,
23, 24 — dostal doma pětadvacet.

Šel Pepiček brázdó,
potkala ho Kača
a dala mu peníze,
aby kópil krupice.
A on kópil tabáku;
saframenský lajdáku.

(Šišma).

Jan Baran, bubeník,
hnál kočky přes rybník,
jedna mu z nich utekla
a on za nó do pekla;
přišel domů s pláčem,
dostal karábáčem.

(Šišma).

Engle, mengele,
cukr mola,
oberlajtn pupka díra.
Iky píky dva špalíky,
alec palec ven.

Ve Slavkově p. H. při hře
na sviňu:

Leze sviňa z chrásta,
nažrala se másla;
ty, pastýří, trub
a ty, sviňo, šklub.

Jindy:

Spadla mucha do sopúcha,
poslechněte, jak tam búchá.
Spadla mucha do sopúcha,
zlámala si koleno,
štyry leta naříkala,
že ju to moc bolelo.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
ty si starý medvěd,
já su stará medvědice,
co ukradla ítrnice.
Kolík ích sněd? Deset.
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

En, ček, čun, ček,
čararara čuk.

Šla babička do tržiska
nesla v noši kozlata, kozlata.
Kozlata tam hékala,
babka spadla do blata.

En, ten, tyky,
dvou rakatyky,
zahrajem sí na chytáku,
cukuruku vek.

Á cvá tóde dévátóde,
eny meny rucimény
mikšandó ven.

Jede Turek od Moravy
šable se mu blýská,
staré baby utíkajó,
dědeček sí výská:
Já se Turka nebojím,
aní jeho vojska,
aní jeho pistole,
dyž só buchty na stole.

Jede pán z Húrky*),
veze okurky.
Jedna mu upadla,
koza ju popadla.
Pán za nó utíká,
že ji kozuch rozpíchá.
Pane, pane, nepichej,
je ušitý jehličkó,
otlókáné paličkó.

Leze žaba po žebříku,
natahuje eletriku.

Nende to, nende to,
necháme to na leto.

Žaba skáče po blatě,
slíbila mi na gatě.
Na jaký? Na taký,
všelijaký strakatý.

En, ten, tas,
přišel ras,
chytl babu na vidličku
a šel zas.

Florian Zapletal, Praha:

Názvy Weiskirch, Teplice a Drahoňuš.

(Poznámky k statí Čeňka Kramoliše v »Záhorské kronice«,
roč. XI., str. 100—103).

Hranice — Weiskirch.

Na otázku, kdy a jak vznikl pro Hranice německý název Weiskirch, odpovídá několik listinných dokladů.

Hranice dostaly se do dějin latinskou listinou z r. 1169, v níž jsou nazývány »G r a n i c e« (»locus, qui Granice dicitur«).

Ale od r. 1276 vyskytuje se v latinských listinách pro Hranice také latinský název »Alba ecclesia«, to jest Bílý kostel (»civitas, que Alba ecclesia nuncupatur«).

Tento latinský název nesou obě pečeti (velká i malá) města Hranic ještě v době pobělohorské (»Sigillum civitatis Albae ecclesiae«).

A z tohoto latinského názvu Hranic vznikl překladem německý název Weiskirch a to už nejméně v XV. stol., neboť v české listině z r. 1491 je řeč o »městě Hranicích, z dávna jiným jménem Biely kostel německým blaholem« (Archiv český XVI. 395).

Tedy Hranice sluly už tehdy také Weiskirch. A že to r. 1491 nebyl název nový, svědčí obrat uvedené listiny, že tomu tak bylo už »z dávna«.

»Na mapě Moravy z r. 1627 od Jana Amosa Komenského jsou uvedeny názvy oba: Weiskirch i Hranice.

Název Mährisch Weisskirchen je ovšem novějšího data.

*) Hůrka — kopec u Slavkova.

Teplice.

Prvé a to podrobné zprávy o minerální vodě u Hranic podal r. 1580 Tomáš Jordán z Klauzburku, doktor a lékař zemský v markrabství Moravském, v »Knize o vodách hojitedlných neb teplicech moravských« (v Olomouci r. 1580).

»Vodě hranické« věnoval Jordán celou kapitolu (str. 202 až 215). Ale užívá výslovně čísla jednotného: »Do té Teplice« (str. 206). A píše »od lázně. v lázně, naproti lázni (tedy ta lázeň).

Téhož názvu Teplice v jednotném čísle užívá Jordán i v kapitole o »vodě trenčinské« (str. 248—260) na Slovensku v nynějších Trenčanských Teplicích: »Do té Teplice«, »Do Teplice« (str. 249), »Teplice té« (str. 252), »K té Teplicy« (254), »Od Teplice« (255).

Rovněž tak je tomu v kapitole o »vodě šumberské nebo losynské«, kde praví Jordán: »Této Teplice« (str. 195).

Je zajímavé, jak Jordán nazývá nynější Karlovy Vary v Čechách: »Při Teplicy císaře Karla, kteráž Vary slove« (str. 56).

Také z jiných pramenů možno dovodit že názvu »Do Teplice« bylo používáno.

Na př. úmrtní kniha kněžstva Jednoty bratrské, kterou vydal Jos. Fiedler, vypravuje o prostějovském rodáku a biskupu Jednoty B. Ondřeji Štefanovi, že často stonal, že »do Teplice šumberské jezdil« na léčení a že r. 1577 náhle zemřel v Jaroměřicích.

Na druhé straně však třeba dodat, že týž pramen poznamenává k r. 1563: »Umřel Pavel Krutek, jáhen ve Vrběticích, jda z Teplic Trenčanských«.

Jos. Jungmann podal ve svém historickém Slovníku české řeči (IV. díl, r. 1838, str. 574) pod heslem »Teplice« několik dokladů pro správnost a používání obou názvů: té Teplice i těch Teplic.

Tož říkají-li dosud staří Hraničáci »Jdu do Teplice a byl jsem v Teplicí«, nehřeší tím nikterak ani proti duchu české řeči, ani proti rozumu, nýbrž zachovávají tradičně starý název, který je dosvědčen historicky už r. 1580 a zasluhují za to jen pochvaly.

Drahotuš.

Stejně mile působí zaznamenaný výrok starého hranického měštana, že dobré pletené koše prodávají »v Drahotuši«, neboť tento starý občan se vyjádřil tak, jak učinil v listě ze dne 25. května r. 1476 slavný Ctibor z Cimburka a na Tovačově, hejtman markrabství Moravského a kancléř království Českého, když napsal: »Hrad Drahotuš s městečkem Drahotušem« (Arch. český XVI. 194).

Také v »Knihách půhonných a nálezových«, které vydal Vincenc Brandl, je z let 1406 až 1464 řada dokladů že se užívalo

pro hrad i městečko názvu »ten Drhotuš« a že se psalo: »Z Drahotuše« nebo »Z Drahotuše«.

Stejně velikou řadu dokladů možno ovšem z téhož pramene vyvážit pro název ty »Drahotuše«, »Z Drahotuš« a »Z Drahotuš«. V jednom páhonu z r. 1437 čteme »V Drahotušech« (sv. III. 458).

Tedy starý hranický občan, který říká »v (tom) Drahotuši«, nezasluhuje nikterak hany pro nějaké pohodlí v řeči, nýbrž chvály, že zachovává historický název, dosvědčený už r. 1476.

Čeněk Kramoliš, Hranice.

Lázně Teplice nad Bečvou u Hranic.

(Odpověď na výše otištěný článek.)

Redakce *Záhorské Kroniky* poslala mí ku přečtení rukopis výše otisknutého článku, jenž obírá se prvou částí mého článku »Názvy Teplice u Hranic a Bílý kámen«, který byl otištěn ve 4. čísle minulého ročníku. Dodávám k němu:

Jsem rád, že článek můj je příčinou, že pan Flor. Zapletal napsal důkladný článek výše uvedeného nápisu na základě starých listin a knih, k nimž v Praze má snadný přístup. Jsme mu vděčni za to, neboť článek jeho je pro historii Hranic důležitý. Vidíme z něho, že Hranice sluly napřed *Gránice*, pak latinsky *Alba ecclesia* či po česku Bílý kostel, překladem že vznikl německý název *Weiskirch* a později teprve *Mährisch Weisskirchen*.

Ale já jsem měl při svém článku na mysli pouze název Teplice, má-li se ho užívat v jednotném či v množném čísle.

Pan Flor. Zapletal uvádí, že lékař Tomáš Jordán ve své knize vydané r. 1580 užívá jen jednotného čísla nejen o Teplicích u Hranic, ale též o Trenčanských Teplicích, »o vodě šumberské nebo losynské«. Ba i Karlovy Vary v Čechách nazývá »Teplicí císaře Karla, kteráž Vary slove.«

Proč? — Snad v době té byl v Teplicích u Hranic skutečně jen jeden teplý pramen. Snad tam byla zřízena pouze jedna koupelna, což v té době stačilo. — Když v Gräfenberku sedlák Priessnitz počal léčit studenou vodou, zřídil též jen jednu koupelnu pro mužské a jednu pro ženské (Adolfs-Quelle a Adelhaid-Quelle). A co je tam nyní koupelen! — A tak tomu asi bylo u všech Teplic, jež lékař Jordán uvádí v jednotném čísle.

Pan autor uvádí dále, že již roku 1563 v knize Josefa Fiedlera se píše: »Pavel Krutek, jáhen ve Vrběticích, zemřel jda z Teplic Trenčanských.«

Tedy za 80 let od vydání knihy Jordánovy již Trenčanské Teplice mají význam množného čísla. Proč takový převrat? —

Patrně proto, že zde již bylo více známých pramenů. — A z té příčiny v účtech obce hranické z roku 1622 je napsáno: »Z lázni Teplíc příjem 4 rýn. 20 grošů.« Už tehdy nazývány byly Teplice v množném čísle.

Což divu, že Josef Jungmann, spolutvůrce správné češtiny, ve Slovníku české řeči vedle historického názvu »ta Teplice« používá též té doby správného již názvu »ty Teplice«. — Když tedy Trenčanské Teplice, Losínské Teplice, Karlovy Vary a jiná místa názvy své z jednotného čísla přeměnila na číslo množné, jak se v nich objevilo více zřidel, nebo zřídilo více koupelí, aby i formou odpovídala řeči české, není třeba činiti výjimky u našich Teplíc u Hranic.

Když mají význam i koncovky pádové množného čísla na Moravě Losínské Teplice, Vermířovské Teplice, — v Čechách České Teplice — na Slovensku Trenčanské Teplice, Rajske Teplice, Štubňanské Teplice, — v Krajině Novoměstské Teplice, — v Charvátsku sírnaté Teplice, a podobně v Čechách Karlovy Vary a Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Janské Lázně — ve Slezsku Karlovy Lázně, Janské Lázně a jiné a jiné — proč by jen Teplice u Hranic měly činiti výjimku?

Aby se zachoval tradičně starý název? — Tož to bychom měli místo Hranic psáti nejstarší název Granice, místo Rožnov zase starší pojmenování Rožnovec, místo Valašská Bystřice psáti Nová Bystřice, jak psána byla r. 1676, nebo ještě starší název Randýskova Bystřice, jak slula původně po zakladateli Randýskovi.

Co se týče názvu Drahotuš, na tom jsem neměl zájmu. Dle pana autora sám zemský archivář Brandl z pramenů z let 1406 až 1464 uvádí doklady, že se psalo: »Z Drahotúše« nebo »Z Drahotuše«; a též »Z Drahotúš« nebo »Z Drahotuš« a »V Drahotúšech«. Jaká to neurčitost! Myslím, že hrad slul Drahotuš a obec Drahotuše a názvy jich se často zaměňovaly.

O haně nebo výtce těm starým občanům, co mluví »v Drahotuši, v Teplici«, nebylo v mém článku zmínky. Vždyť mezi nimi žiji a mám je rád. Pouze jsem na jejich řeč upozorňoval.

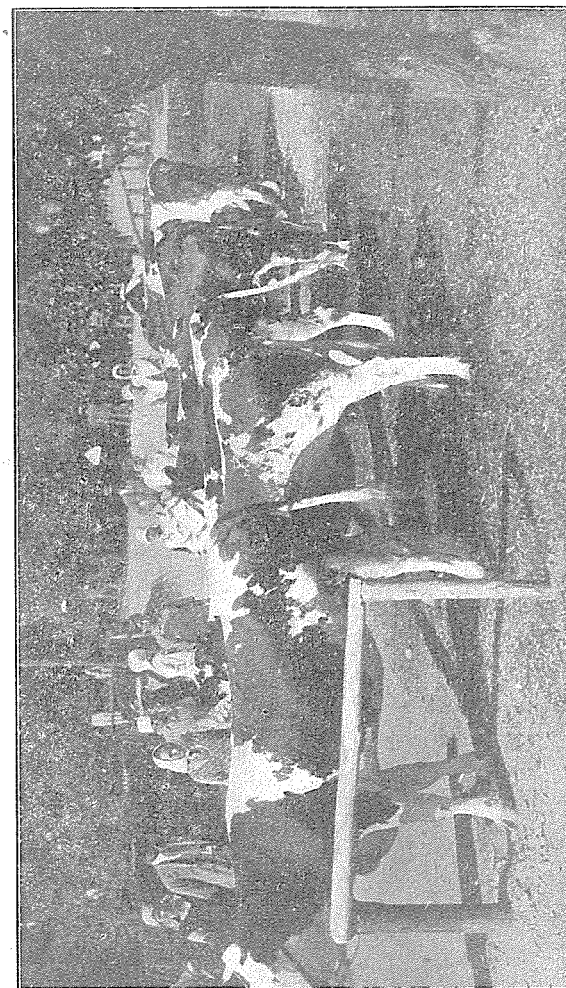
Tvrdím znovu že název Teplice v jednotném čísle je nejen proti duchu a správnosti řeči české, ale i proti rozumu, byť měl název jednotného čísla podklad historický. Ale mínění mé nevíklá ani »Úřední list«, v němž jsou lázně nazvány »ty Teplice nad Bečvou«. Ministerstvo nazvalo lázně tak, jak je asi navrhnul obecní úřad.

Vážím si pana spisovatele Flor. Zapletala, jenž pochází z ne-dalekého našeho sousedství a jsem mu povděčen za historické vypsání a pojmenování Hranic a Teplíc, které prozrazuje jeho zálibu a dovednost v tomto oboru.

Svozil Jan, Čermotín:

Kontrola užítkovosti a dědičnosti hosp. zvířat na Hranicku.

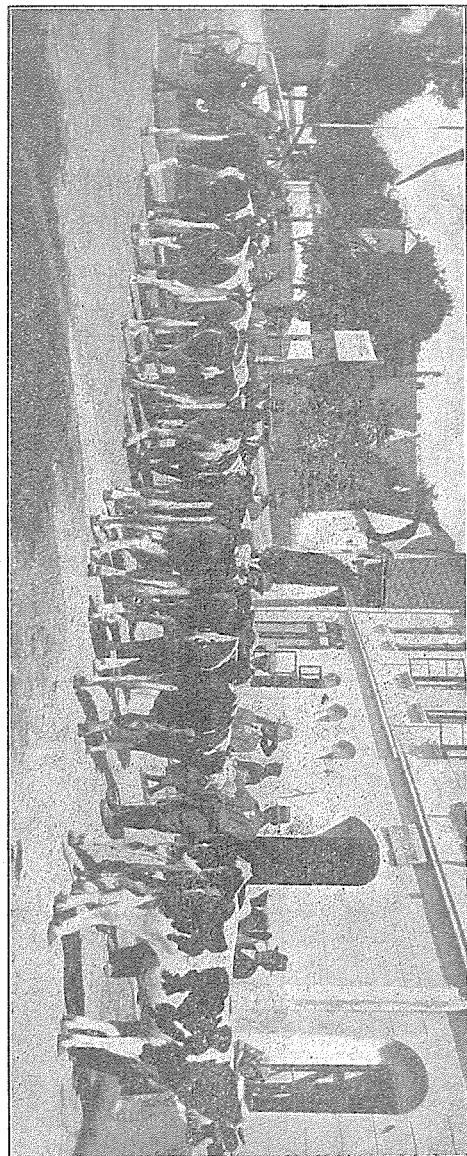
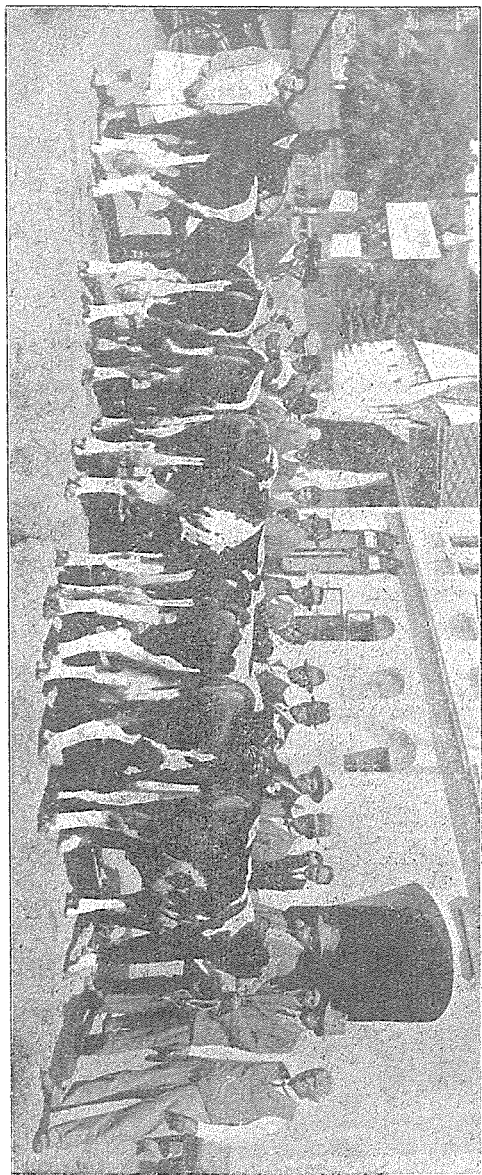
Po vzoru jiných pokročilých států (zejména západoevropských) ve výrobě živočišné. zavádí také u nás ministerstvo ze-

1. Kontrolované dojnice rázu bernsko-hanáckého.

mědělství od r. 1922 důležitou a snad jedinečnou akci zvelebovací, ve formě kontroly užítkovosti a dědičnosti hosp. zvířat. Zájemníci sdružují se v t. zv. kontrolní spolky, u jejichž členů provádí zem. výzkumný ústav zootechnický v Brně prostřednictvím kontr. asistentů úřední kontrolu užítkových vlastností

v hospodářství chovaných zvířat. Prozatímně vztahuje se kontrola v obvodě černoťinském pro obce: Milotice n. B., Husto-

3. Býčci od kontrolovaných krav.

2. Jalovičky od kontrolovaných krav.

peče, Špičky, Hluzov, Černoťín, Ústí, Jezernice, Býškovice, jen na skot, ačkoliv byl činěn návrh ředitelstvím výzkumného ústavu též na provádění kontroly chovu vepřů.

Na podkladě účelného a individuálního krmení lze výrobu mléka od jednotlivých kusů vysoko vystupňovati, jak dokazovaly některé kontrolované dojnice, vystavené na I. přehlídce kontrolovaného dobytka kontrolního spolku v Černoťíně, konané minulého roku. Z této přehlídky uveřejňujeme také tři obrázky. Byly zde kusy s tříletým průměrem dojivosti až kolem 4000 kg mléka o různém procentu tuku. Nesmím však také zatajovati, že zjištěny jsou též kusy špatných, až velmi špatných užitkových vlastností, jejichž dojivost za rok nedosáhne ani 1000 kilogr. mléka, ovšem že nemalou vinu na tom nese krmení a nedbalá obsluha. Přirozeně, že 1 l nadojeného mléka od dojnice dobré, je vždy laciněji vyroben nežli od dojnice špatné, která vyrábí 1 l velmi často až za 3 Kč. (Dle úř. kontroly.)

Po stránce plemenné mají takovéto výborné kusy velkou chovatelskou cenu, neboť dojnost i tučnost jsou vlastnostmi dědičnými a výběrem takovýchto jedinců ať se strany samců či samic a dobrým odchozem mladých zvířat lze naše chovy nepoměrně zlepšiti. Při prodeji jakéhokoliv kontrolovaného materiálu má kupující možnost žádati »Potvrzení o původu«, kde zapsána jsou spolehlivě všechna data týkající se stáří původu, užitkových vlastností atd. koupeného zvířete. Potvrzení o původu vystaví ředitelství zem. výzkumného ústavu zootechnického v Brně na žádost kontr. asistenta dotyčného obvodu. Na tomto základě jest široké veřejnosti dána možnost výběru a koupě plem. materiálu, ať už jsou to veřejní, licencovaní plemeniči, či kontrolované krávy neb jalovice soukromě zakupované.

Krátce shrnuto, kontrolou zjišťují se absolutní i relativní užitkové vlastnosti chovaných zvířat, chovatelé naučí se účelně krmiti jak dojnice, tak mladý skot i vepře, čímž se výroba 1 jednotky značně zlevní. Pomocí zápisu v plemenných a kontrolních knihách lze plemenitbu účelně v obci řídit a užitkové vlastnosti opět zvyšovati. Z těchto zápisů má také každý chovatel možnost si vypočítati rentabilitu či nerentabilitu svých chovů, jen že bohužel naši rolníci velmi neradi kalkulují.

Karel Havlíček Bystrický, Velká Bystrice:

Záhorské pěsničky.

3. února 1929 bylo tomu 54 let, kdy jsem vstoupil do soběchlebské školy a v té mě s velikou radostí přivítal řídící učitel Josef Kotek, který 3 léta sám 2 přeplněné třídy vyučoval. Byl to stařeček tichý a laskavý. Hned se mnou šel se pochlubit na faru, kde byli vlastenečtí tehdy kněží staříčký farář František

Lerch a krasavec kooperator František Jurečka, rodák z Buku, horlivý cvičitel sborového zpěvu s řídícím učitelem Ludvíkem Schmiedem z Bezuchova.

Pan farář Lerch, zvěděv mé jméno, hned mne přijal za stálého nedělního hosta a tu já, jako můj jmenovec Karel Havlíček Borovský na faře v Borové, podobně v Soběchlebích, prožil jsem s upřímnými příznivci svými radostná léta svého mládí.

V archivu páně farářově shledal jsem všechny časopisy Havlíčkovy, které pan farář v době jich vycházení odbíral. Tu pochopil jsem že on byl velkým ctitelem našeho národního bojovníka a trpitele.

S velikou úctou vzpomínám si na velice dobré starosty Lenocha, Jančíka, milou rodinu Sehnalovou, Symerských, Palovu, Kunovských, Vymětalíkovu, Čížovu a na všechny známé z celého Záhoří, zvláště na milé studenty tehdejší Antonína Sehnala, Josefa Klvaně a Josefa Kotka i na zpěvumilovného, veselého lesního adjunkta Karla Bouchala a na stařečky a stařenky záhorské, kteří mě zásobili jako dříve Fr. Sušila stoletými šumnými písněmi, jež jsem ve velkém balíku poslal akademickému literárnímu spolku »Slávií« na universitu pražskou, který je do větší sbírky své zařadil a v knihtiskárně Jos. R. Vilímka tisknouti dal.

Čtyřhlasé, přesně a brilantně nacvičené písně tehdejší mladé generace záhorské, které vzácně cvičili a řídili dp. Fr. Jurečka a p. řídící učitel Lud. Schmied, jimiž i překvapili olomoucký Žerotín na letním výletě na Helštýně, působili i na mne, začal jsem se sháněti po pěkných písničkách záhorského zpěvumilovného lidu.

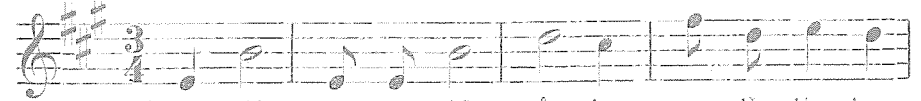
Přesně a skvěle bez not tehdy z paměti pěli nám milí mladíci umělci záhorští. Mám po nich písně ty na památku v zásobě a posílám je do Záhorské Kroniky žijícím dosud starým už pěvcům k trvalé památce.

Seděl jsem jednou v létě ráno na zídce před školou u bránky hřbitovní. Přišla stařenka a pozdravivši mne spustila: »Slyšela jsem, pane učiteli, že si píšete naše písničky, já vám taky nekeré povím, umím ich moc a nésó ešče ani tiščený.«

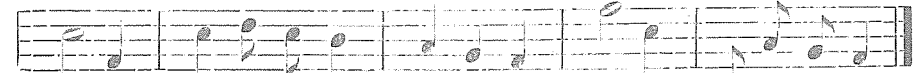
Položil jsem si hned papír na širokou břidličnou desku, a tužkou jsem rychle psal a ona zpívala mi až radost a dívala se mému rychlému hnaní tužky. Škoda, že jsem i melodie hned zachytiti nemohl. Rozletělo se Záhořím, že sbírám písně, přihlásil se i houf jich znalců. Z těch písní, co mně zbyly, je asi 28, ostatní jsou dosud v Praze.

Sestavil jsem k nim i nápěvy původní i mnou upravené a věnuji je milé Záhorské Kronice a milým Záhořanům nynějším, ať rádi zpívají, neboť »len hen dobrý lid přebývá, kde se šumně moc a moc zpívá.«

1. Až já ztuotád púdu.

1. Až já z tu - o - tád pú - du, u - dě - lám ko -
 2. Až já z tu - o - tád pú - du, bu - de ma - lé
 3. Až já z tu - o - tád pú - du, pú - du po dě -
 4. Až já z tu - o - tád pú - du, pú - du já po

- leč - ko, ja a - by se roz - pu - klo mé mi - lé sr - de - ťko.
 mrázek, bu - de o mně na - ri - kať děv - če jak o - brá - zek.
 di - ně, bu - dó o mně pla - kať vše - cky ho - spo - dy - ně.
 hrá - zi, bu - dó o mně pla - kať vše - ci ho - spo - dá - ri.

2. Bože můj, Bože můj, co mám za rodiče.

(Sušil, str. 237).

1. Bože můj, Bože můj, což mám za ro - di - če, dyž mi ne - dajó chtěť chudobné děv - či - ce.
 2. Chudobné neda - jó, bo - ha - tá mě nechce, počkyte, ro - diče, šak vás Pán Bůh stresce.

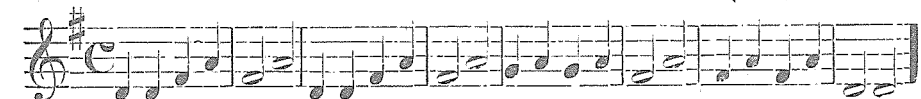
3. Bože můj, Bože můj, zlá rada nade mnó.

1. Bože můj, Bože můj, zlá rada nade mnó, sedla sem na kameň, vyvrátil se se mnó.
 2. Vy - vrá - til se se mnó do bystré vodičky, beděz za - hynu - ly synkovy hu - bičky.
 3. Boděz za - hy - nu - ly a nikdy neby - ly, chudobných děvčátek nikdá ne - šidily.

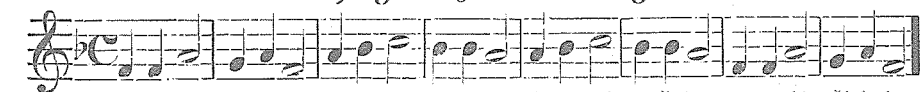
4. Dyby mně tak bylo, jak mně bylo kdysi.

(Sušil, str. 255).

1. Dyby mně tak bylo, jak mně bylo kdysi, dyž mě nosí - va - ly štyry ko - ně ly - sý.
 2. Dyby mně tak bylo, jak, synečku, to - bě, chodila bych já si jak ry - ba po vo - dě.
 3. Jak ryba po vodě, ftáček po ja - bo - ře, což je ti, sy - nečku, pře - ve - li - ce dobře.
 4. Ani mně tak není, a - ni mně nebude, pokud mý sr - deč - ko na tom svě - tě bu - de.

5. Dybych já tam byla.

1. Dybych já tam byla, hde sem pomysliła, což by má hlavěnka ve - se - lé - ší byla.
 2. Ve - se - lá hlavěnka, vese - lé - ší srdce, piindí k nám, synečku, přeju ti ve - li - ce.

(Pokračování.)

Pověsti našeho kraje.

Jan Zámorský.

Črta ze Záhoří.
Vypráví děkan Ant. Sehnal.

1.

Bylo v červnu a celý záhorský kraj vlnil se kvetoucím obilím. Z důlku od Dolních Něčic vycházel unaven starý Izák Beer s rancem na zádech a bral se k Soběchlebům. Slunce pražilo a Izák se těšil, že si v Soběchlebích ve dvorství u Zámorsků odpočine a jistě že také něco ze svého zboží odprodá. U Boží muky odbočil hned do zahrady a šoural se okolo stodoly k statku. Děvečka Veruna drhla u studny putny a masníci (máselníci) a jak shlédla žida, volala na hospodyně, která seděla pod ořechem: »Tetičko, staré Izák de k nám.«

Hospodyně se vřídne na starého podomního obchodníka podívala a přivítala ho: »Hleďte, Izák, vítám vás. Podte si do jízby odpočinout.«

»Ný, panímámo, uděláme spolem kšeft?«

»Možná, zatím si odpočiňte.«

Žid děkoval a bral se za selkou do jízby, složil ranec na truhlu u dveří a usedl vedle, vytáhl z kapsy červený šátek a stíral si pot s čela.

»Ach, tady je pěkný chládek, venku praží dnes kapitálně. Panímámo, vy vypadáte čím dál mladší. Je vidět, že u Zámorsků na dvorství je požehnání Boží.«

Selka si vzdýchla. Než však mohla odpovědět, vyšel z druhé světnice hospodář.

»Vítám vás, Izáku. Co nového?«

»Já bych chtěl nějaké noviny odnést od vás. Nu, pořád ještě tu nemáte mladé dvorky?«

Otec Zámorský kroutil mrzutě hlavou. »Je to křez s tím naším chlapem.«

»Ný, pantáto, s mladými lidmi je to jako s hříbjaty. Potřebují času, aby zmoudřeli.«

»Ten náš Janek nepřinde k rozumu do smrti. Ne, ne, Izáku, je to tak. Chlap jak buk, strhne kus práce, ale tady« — sedlák poklepal prstem na čelo — »tady chybí. Jak rádi bysme si já baji moja odpočali na věmence, ale nerádi bysme hospodářství odevzdali ledajaké cumpli. Celé život sme pilně hospodařili, abysme zachovali ten náš pěkné statek a nerádi bysme se dožili, aby naše dvorství zahynulo lehkomyšlností takové děvky.«

»Hm, tak s tou Jenofou Lesákovou ještě není konec?«

»Čím dál horší je to, Izáku.«

Hospodyně donesla zatím mléko, chléb a sýr s máslem a položila před žida. »Berte si.«

»Bůh zaplat.« Napil se z hrnka s chutí mléka. »Máte pravdu, pantáto, nechcete-li o té Jenofě slyšet. Nechci pomlouvat, ale co se vrátila ze služby z Brna, není prý hodná. Ve světě se pokazila. Já přijdu do mnoho domů a vidím dobré i zlé. Neříkám, že je chudobná a že si vydělává živobytí šitím, — Božinku, na dvorství u Zámorsků nemusejí hledět na veliké věno —.«

»Tož to ne tak, Izáku«, přeruší ho Zámorský, »rovné k rovnému, tak se to patří. Hdo nic neměl, jak dovede udržet majetek? A náš Jan je takové hloupé dobrák, že by dal poslední košulu s těla. Ten mosé dostat ženu, kerá by věděla, co chce a dovedla by regirovat celém statkem. A takové v celým našem okoló neznám.«

V očích židových se lstivě zablesklo. »Co mi, pantáto, dáte, když vám o takové poradím?«

»To by tak bylo, Izáku!«

Selka přisedla k obchodníkovi a ve tváři se jí jevilo napjetí. I sedlák zvědavě pohlédl.

»Nehleďel bych, Izáku, na groš. Stojí-li děvčica za to, zaplatím dobře.«

»Ta, co na ni myslím, je šikovná ženská. Možná, že je o rok, dva starší než váš Jan, ale to by nic nedělalo, dokonce by to bylo dobré. V šišmě je sedlák Vaculík, ten má sestru, která mu vede hospodářství, protože má nemocnou ženu. Ta děvčica, Marjána je jí, podědila po tetce tři tisíce rýnských a ráda by hospodařila na svém.«

»Tři tisíce rénskéch«, opakoval dvořák, »a proč se ešče nevdala?«

»Bratr její každého ženicha odradí, protože ona drží celé hospodářství a musel by jí vyplatit podíl po rodičích. Myslí si, že děti jeho kdysi po tetce podědí. Jestliže by se vám to zamlouvalo, došel bych zítra do šišmy a promluvil bych s děvčetem. Ale bratr její by o tom nesměl zvědět. Marjána by si v neděli zajela k vám se podívat, jenom byste museli syna vzít na káru a k tomu štěstí ho donutit.«

»To taky uděláme. Přesvědčím-li se, že by se děvčica pro syna hodila, tož potem ho přivedu k rozumu.«

A ti tři dali hlavy do hromady, radili se živě. Izák byl pln chvály o nevěstě a Zámorský se ženou naslouchal nábožně. To by bylo, selka na dvorství a nevěsta pro syna. Kámen jim spadl ze srdce.

»V nedělu zajedu do šišmy«, rozhodl se sedlák, »nejaká zábarka se nande, abych tu děvčich viděl.«

»Vaculík má dvě pěkná hříbjata a chce je prodat. Řekněte, pantáto, že chcete koupit.«

Izak udělal na dvorství dobrý obchod, dostal dobrý oběd a dvorka mu přidala na cestu trucítku másla. Když obešel dědinu, bral se spekojeně ke Lhotě a k Lipníku s lehkým rancem a obtěžkaným pytlíkem a měl naději na dobré zpropitné ze dvou stran. Nebyla by to první svadba, kterou chytře sehnal. A byl by to dobrý skutek, Marjánka Vaculíkova hodila by se pro Jan-ka Zámorského.

2.

Nadešla neděle. Ze všech dědín spěchali hospodáři a hospodyně na ranní do Soběchleb, mládež chystala se na hrubou. Také Jan Zámorský oblékl se do svátečních šatů, vytratil se zahradou a spěchal zadem za selskými zahradami na »Slatinu«, přehoupl se u jedné chalupy přes přílazecký a vešel dovnitř.

Jan byl statný chlapík, silný, vysoké postavy, pěkné tváře, z níž hleděly upřímně modré oči, vždycky jako udivené, ale plné poctivosti a dobroty.

Chalupa, do níž vešel, měla jen jednu jizbu, všecku zakoupenou, na jedné straně byla police s nádobím. V celé jizbě bylo hodně nepořádku. Jedno okno hledělo do polí a druhé do dědiny. U okna do polí seděla na lávce stará žena a loupala zemáky z hrnce na mísu. Prsty její byly ušpiněny jako ty šupky ze zemáků. Na hlavě měla starý, špinavý šátek a sukně byla hodně roztrhaná. Přilíží se do práce nehněla. Lstivé její oči hleděly do polí. Když shlédla Jana, zvolala: »Jenofo!«

Z lože v koutě vylezla mladá dívka, která tam v polosnu ležela.

»Co je?«

»Už del!«

Jenofo se protáhla a když ospalé oči zvedla a na sobě šaty trochu urovnala, bylo vidět, že je to dívka zvláštní krásy, jako nějaká princezna z pohádky začarovaná do nevhodného okolí. Mlžným zářem a jasně svítily velké oči z pod dlouhých řas. Na lících jak nádech zralých broskví a plné rty červené jako zralé maliny. Modrý šat byl jednoduchý ale čistý. Bílá košile kryla nádra a na krku na zlatém řetízku viselo zlaté srdíčko.

(Pokračování.)

M. Tománková, Lazníky:

Poklad na Zámčiskách.

Již veliké a hluboké moře vod uplynulo líným, bručivým potůčkem, tekoucím od Lazníček dolů k Lazníkám od těch dob, co pásal zde na nízkých jeho březích v zeleném jakoby zádumčivém údolí hošík Staněk stádo ovcí a koz. Staněk byl sirotek; byl ještě maličký, když zemřeli mu rodiče a zůstal sám, jako osiřelý ptáček . . . Cizím lidem zdál se přítěží, ačkoliv za suchý kousek chleba a obnošený cár pásal celé vesnici ovce a kozy . . . A věru, nejšťastnějším se cítil sirotek venku, u svého stáda,

vzdálen zlých lidí. Zdálo se mu zde, v tomto zastřešeném koutě, na březích potůčku, že je pánem toho všeho: stáda i tichého údolí se zarůstajícími zbytky hliněných valů blízkého lesa i ne-dalekých hor, nebe, modrého, nádherného i bouřlivého, jako vlny dalekého moře, o němž slyšel — vše, vše je jeho! Pro něho stvořil Bůh nádhernou přírodu i modravé nebe, pro něho šumí vitr i zurčí potůček a slunce jása palčivými divotvornými paprsky! Jedině zde zapomíná na křivdy, po léta na něm páchané, na nevlidné lidi, i na to, že je sirotkem . . .

Zasnul se jednou maličký pastucha a pozapomněl i na své stádo, jež se mu zatím zaloudalo dále, až na sám okraj lesa; brzy je zpozoroval a rozběhl se za ním . . . leč, pojednou zůstal překvapen státi. Ať protírá úžasné oči jakkoli, stále vidí totéž: tam, kde zarůstající zbytky valů z tvrze, jež se prý dávno i se svými zlými obyvateli do země propadla, takže nezůstaly z ní než valy, objevila se veliká díra, z níž vycházelo modrozelené tlumené světlo, lákající tajemně pasáčka blíž; stane před otvorem a chvěje se vzrušením . . . Co to? — O rozpálené lice chlapcovo jako by motýlek zavadil něžným křídélkem a slyší zřetelně šepot někoho neviditelného: »Slyš hochu; Čekáme na tebe od pradávna, jen ty, nevinný, můžeš pomoci duším našim ku klidu, poslouvej dobře! Neboj se a vstup dovnitř a z pokladů, jež uvidíš, vezmi jen jedinou věc, pamatuj, jen jedinou a tu nedávej z rukou, zlé mocnosti střeží ony, námi nepoctivě nabyté poklady a ať se děje cokoliv, nemluv, ba ani hlasu nevydej, nepros, sic bys neušel záhubě a duše naše nedošly by klidu věčného! Slibuješ?«

»Slibuji«, vydechl sotva slyšitelně hoch a oči mu zaplanuly odvahou.

»Věc, kterou vybereš«, šeptal tajemný hlas dále, »prodej a první peníz zanes tršickým kněžím, ať obětují mši za duše nešťastných ze Zámčisek, ostatní si ponechej! Svcluješ?«

»Svoluji!« vykřikl nadšeně a už vstupoval s bušícím srdcem pln odvahy do tajemného otvoru, který se víc a více rozšiřoval a kde modrozelené světlo oslnivějším leskem zářilo. Již stojí u konce chodby, jež ústila do veliké, sklepu podobné místnosti. Chlapec stojí, zastírá si oči před oslnivým leskem, jímž sklepení září a chce údivem vykřiknouti. Na zemi, ve velikých hromadách nakupeny leskly se nádhernými barvami drahokamy, stkvěly se zlaté i stříbrné mince, zářily hroudy zlata, blyštěly se šperky vzácné krásy, vše stápělo se v modravězeleném pohádkovém světle.

Chvíli trvalo, než se užaslý hoch vzpamatoval a vzpomněl na příkaz neviditelného; přistoupil bez rozmyšlení k první hromadě a zvedl veliký drahokam, rudý jako kapka krve a čarovně zářící. Ale sotva se octl drahokam v hochově dlani, rozlehlo se sklepením strašné bromové burácení, jako by se skály řítily. Polekaný touto hrůzou dal se na útěk ke vchodu, pevně

svíraje kámen v malé ruce. Ale daleko neuběhl. Veliký šedivý, světélkující balvan s rachotem zavalil východ a zavalil chlapce v tajemné místnosti a k hrůze hochově posunoval se blíž a blíž k němu. Polekaný chlapec obrátil se do zadu, ale hrůzou ztuhly mu údy: právě takový balvan vyvstal v pozadí a řítil se směrem k němu. Učinil krok na levo, couvnul na pravo, všude, všude skály s rachotem valí se k němu a uzavírají ho do uzoučkého, těsného prostoru. Ať obrát se kamkoli, všude naráží na studenou, šedivou skálu, jež jej tiskne kamennými lokty úžeji a úžeji, už téměř nemůže dýchat, již cítí ledový dech smrti. Ale hlasu nevydá se sevřených rtů a rukou tiskne krvavý kámen. Ať třeba zahyne, nepovolí. Sotva tak pomyslel, zase ozval se hrozný rachot a skály kol ustupovaly na svá místa. Opět modrozelené světlo rozlilo se prostorou a proud vzduchu vzkřísil položadušeného chlapce. Oddychl si a opět pokročil k východu, ale znova ztuhla mu krev hrůzou: ze skály, těsně u jeho nohou vyrazil rudý, ohnivý sloup, jenž v okamžiku rošířil se přes celou chodbu, již ozýval se praskot ohně zleva i zprava, obrátil se, ale div že zadržel výkřik děsu. Celé pozadí, celý sklep s ohromnými poklady, byl jediný plamen, který rychle se blížil k chlapci, až plameny stály jako ohnivá pekelná zeď kol něho a téměř dotýkaly se jej dlouhými, žhavými jazyky. Nesnesitelný žár, dusivý kouř a všechna hrůza toho okamžiku spoutala hochu, již již klesne v žhavou náruč plamenů, tělo ochablé k smrti nesnese déle muk. Jen mysl jeho ještě cítí, ne, nevyjde z jeho úst ani stenu, ať raději zde zahyne; snad přijme jej Bůh jako oběť za hříšné, trpící duše, jichž jinak vysvoboditi nelze. Zavřel oči a když je opět otevřel, po plamenech ani památky. Však uviděl něco mnohem strašnějšího. Z černých zejících otvorů v bocích skály vylézaly jakés příšery, jež blížily se k němu a jichž počet stále se množil.

Byli tu obrovští hadové a ještěři s mnoha hlavami, syčící a chystající se každou chvíli hochu uštknouti, strašliví kostlivci, chřestící svými bílými hnáty, ohromní černí ohyzdní psi, svítící ohnivýma očima i jacísi malí duchové s vyplazenými rudými jazyky. A těchto nestvůr, stále přibývajících, tvořil se kruh menší a menší, již byly těsně u chlapce, vztahovaly po něm kostnaté ruce, cvakaly žádostivě zuby, řvali cosi strašlivými hrcbovými hlasy a poskakovaly v těsném kruhu kolem něho: Již již chtěl vykřiknouti, úpěti o smilování, ale včas připoměl si ubohé, spásu od něho čekající. Staněk do krve zakousl rty a ani vzdech neunikl z jeho úst. Ne, nesmí! Sotva tak pomyslel, strašidla za hrozného řevu zmizela ve skalních děrách. A hned na to, jakoby čísi neviditelné ruce uchopily ho a postavily ven, před vchod, jenž v zápětí se s rachotem zasypal . . . A opět ten tichý hlas ozval se u Staňkova ucha: »Děkuji ti, statečný hochu, za vysvobození, kletba minula, naše duše vysvobozeny tvou zásluhou z drápů ďáblových, díky tobě, nezapomeň učiniti poslední!«

Šepot změnil se v šelest vánku, chladícího chlapcovu zmučenou tvář. Staněk, k smrti zemdlen, tělesnými mukami i přestálou hrůzou usnul ovíván osvěžujícím vánkem. Spal dlouho, velmi dlouho. Procitnuv, posadl se a první pohled padl na čarokrásný, krvavě zářící drahokam, sevřený i ve spánku pevně v ruce a připomněl mu i poslední přání vysvobozené dušičky.

Ovečky i kozy pásly se klidně u břehu potoka a Staněk rozběhl se přímo k tršickým pánům páterům, aby obětovali mši za duše dávných obyvatelů Zámčisek . . .

Z vypravování starého Záhoráka.

Z Rakova. Kajnar, dyš byl mladé, měl nově klobók. Ale takové, jaký tehdy bévaly: tvrdé, že naň mohl stápnout a nic se mu nestalo. Na něm byla pěkná mašla. Jednóc šel za tetičkó do Něčic a taky si ho vzal. Tatík jeho byl takové dívké trochu. Toš na něho zhurta spustil: »Francko, možeš ho zamatlat, tož uvizeš, co jich dostaneš!«

Mladé se enem zasmál. Myslíl si, co se mu može stať. Když šel zpátky, uviděl »v bartečce« na vrbí u potoka pěkný mašličky. Moc se mu lébily. Bral jich a začal motat na klobouk. Najednóc za sebó slyšé: »Nech to, dostaneš!« Ale Kajnar nic. Sbíral dále. A zase slyšé: »Nech to, dostaneš!« a kdosi se zasmál — ale tak škaradě! Kajnar už poznal co je. Strach ho ešče poháňal a dom doletěl skoro bez sebe. Klobók držel ale pevně v oboch rukách. Sotva vletěl do dveře, staré pohlídl na něho, potem na klobók, a dal se do něho: »Francko, cos dělal s tím klobókem, dyť ho máš celé zamatlané!« A tedy dostal — a hodně. Na klobóku měl namotaný — samy žabince

Tak si z něho udělal vodník blázna! L. K.

Pověst o Propasti.

Dávno již tomu, co na místě nynější Propasti stál krásný, pevný hrad, jenž patřil bohatému rytíři. Ale ten po čase skoro celé jmění promrhal a nezbylo mu nakonec nic, než pevný hrad. Jeho žena byla velice zbožná a denně choďvala do kostelíka, zbudovaného nedaleko hradu. Rytíř, když již vše, až na nejnútnejší propil, tak se zvrhl, že přepadával kupčiky, kteří kolem jeho hradu, tak zv. Moravskou branou, projížděli. Zbrojnošům byl rytíř více druhem, než pánem. Trestu králova se bát nemuseli, poněvadž v celé zemi byly nepokoje a král přestal po čas nepokojů pronásledovat loupeživé rytíře.

Jedenkráté, bylo to právě na Štědrý večer, vracel se rytíř s hojným lupem na hrad. Tu zaslechli zvonění blízkého kostelíka, kde právě se začínala mše. Dala jí sloužit zbožná paní loupeživého rytíře. Zbrojnoši počali hulákat a rytíř zaklel. A tu

země, jakoby již měla dost toho klení a vražd, které na kupcích a bezbranných cestujících páchal, rázem se otevřela a celý hrad i s rytířem a zbrojnoši pohltila. Zůstala jen hluboká propast a poblíž stál neporušený kostelíček. Ale i ten časem pomalu pustl, až se konečně rozpadl. A nakonec ani ssutiny z něho nezůstaly, poněvadž lidé se celému okolí bývalého hradu vyhábali; vyprávělo se, že tam straší. Na štědrý večer prý vždy rytíř jezdí kolem Propasti na ohnivém koni a hledá svůj hrad. B. J.

Drobné zprávy.

Genealogie*) rodu Podstatských z Prusinovic.

Letos r. 1929 vyšla v Brně nákladem rodu Podstatských Liechtensteinů z Prusinovic »Genealogie Podstatských z Prusinovic«, již sestavil a upravil známý pracovník v genealogii Josef Pilnáček.

Kniha vedle předmluvy obsahuje počátky a původ rodu, nezařaděné členy rodu, doklady a objasnění k tabulkám genealogickým, jichž je celkem šest. Spisovatel uvádí prameny a literaturu ke své práci, z čehož poznáváme, jak nesnadnou a namáhavou práci bylo mu podniknouti, aby dílo bylo do podrobnosti zpracované. V poslední části pojednává spisovatel o pečeti rodových o znaku a jeho barvách a zmiňuje se o rodinné devisi čili hesle, které znělo: Recte et fortiter, t. j. spravedlivě a mocně. V této části dovidáme se, že Podstati z Prusinovic byli starým rodem rytířským, který měl vyšší společenské postavení než rytířské rody novostitné, t. j. takové, které z milosti panovnícké dostaly nový štít (erbovní list). Uvedena jsou také povýšení některých větví rodu; povýšení těch bylo celkem šest. Dnes žije rod ve dvou pošlostech.

Kniha, která je neobyčejně vkusně upravena, má četné obrázky. Hned na prvé straně je vyobrazeno původní sídlo rodu — Hrádek u Prusinovic ze 14. stol., potom celkový pohled na Prusinovice, Podstát z 18. stol., náhrobní kameny, standarta Karla Maximiliána hrab. Podstatského, plukovníka a majitele kyrysnického pluku (originál nachází se v zámku na Veselíčku. zámek Veselíčko u Lipníka n. B., vystavěný r. 1769 od fulneckého stavitele Thalherra, znak hrabat Podstatských-Liechtensteinů svobod. pánů z Prusinovic, příloha pečeti ze 14. až 17. století a konečně několik příloh s reprodukcemi obrazů, představujících mužské i ženské členy rodu. Originály obrazů jsou jednak na zámku v Telči, jednak na zámku na Veselíčku.

*) Genealogie je pomocná věda dějzpytná, jež vylučuje posloupnost, vývoj a příbuzenství jednotlivých rodin. Zde znamená genealogie »Dějiny rodu«.

Kniha Pilnáčkova je sice určena pro soukromý kruh rodiny a přátel jejich, ale bude také dobrou pomůckou při studiu všeobecných dějin, pomocných věd historických, dějin naší vlasti i při badání v dějinách místních.

V kraji našem mají Podstati zámek na Veselíčku, kde do r. 1848 soustředěna byla správa panství veselického, k němuž patřily Kozlov, větší část Lazniček, Lazniky, Radvanice (strana seleská), Ranošov, Staměřice, Svrčov, Velký Újezd, Veselíčko a menší část Výklek. Dnes je zde správa velkostatku. J. M.

Lázně v Oseku.

Již ve 2. pol. 16. století připomíná se »lázeň« v Oseku. Čteme o ní v purkrechtní knize zelené*) města Lipníka tento zápis: »Fojt a starší osečtí i na místě vsí obce koupili sou lázni ležící u nich v Oseku, tak jakž byli Ji Davidovi lazebníku prodali s tím, což k ní náleželo, od Elšky lazebnici i na místě sirotka po Davidovi lazebníku pozůstalého na tento jstý způsob, že za předanky, kteréž jim měla k tomu přidati, i za buben, tolkyž i za šacunk z tej lázně zadrželý k spravení jeho jim z 30 hřiven, kteréž jí hotové za všechnu její i sirotka jeho Davida spravedlnost dáti mají, 1 hřivnu spustila. A tak ostatek, totiž 29 hřiven, fojt a starší osečtí teěž lazebnici s sirotkem sou vydali a zaplatili zouplna. A tak Elška lazebnice i s sirotkem svým na tej lázni nic nemají, než táž lázně dědině a obci oseckej náleží. A protož, což předním soukupoum koli za touž lázni dlužno pozůstává, tu všechnu sumu, jakž David byl koupil, obec osecká s staršími dopláceti mají až do vyplnění.

Když fojt a starší osečtí r. 1571 zaplatili dluhy po zemřelém lazebníku Davidovi: z vody do lázně vedené, plat z příkopu, Jirovi Uhrovi za koně, co jemu byl David dlužen a Jirovi hejnému za drva, bylo vydáno Elšce lazebnici jen 2 hřivny 3 groše a 1 denár. J. M.

Hostinec „U zlatého slunce“ v Lipníku v Hranické ul.

V archivu města Lipníka našel jsem zprávu o stavbě tohoto hostince, psanou vlastní rukou majitele a budovatele jeho. Je jím Jiří František Eures, obchodník železem a smíšeným zbožím v Lipníku. Ve své »Pamětihodnosti« (tak zprávu nadpisuje) poznamenává: R. 1783 dal císař Josef III. stavěti silnici z Olomouce Lipníkem až do Opavy. Silnice byla dokončena r. 1786. Poněvadž při silnici bylo výhodné zříditi zájezdní hostinec, dal jsem na svůj vlastní náklad postaviti zájezdní hostinec v Hranické ulici č. 79 (nyní č. 210). roku 1793 a 1794. Tento hostinec jsem prodal r. 1798 dne 14. dubna Antonínu Machylovi za 4600 zlatých. Na

*) A 10.

štitě (návěstní tabuli) je »Zlaté slunce«. Tím končí část zprávy Burešovy, pokud se týká zmíněného domu. Dnes okolo »Zlatého slunce« vidíme rok 1783, tedy je to rok, kdy počala se silnice do Hranic stavěti.

Třeba ještě zde připomenouti, že před vybudováním silnice z Lipníka do Hranic nebyla cesta po vyústění z Lipníka tak přímá jako je dnes, nýbrž uchylovala se napravo. Její směr je dán dnešní polní cestou k »Spravedlnosti« a dále polem; vyústuje pak na státní silnici u Jezerského potoka.

Tedy, kdy vybudována byla hospoda zájezdní »U zlatého slunce«, byla to ještě zlatá doba jejich, neboť tehdy na silnicích, kdy nebylo železnic, soustřeďoval se veškeren ruch dopravní a život hospodářský. Při silnicích vznikaly zájezdní hostince, v nichž býval rušný život, zvláště na večer, při silnicích kvetla různá řemesla, zvláště kovářství. Ještě dnes, všímáme-li si toho, vidíme patrně stopy onoho zašlého života.

Postavením železnic přesunul se hospodářský a dopravní ruch na železnice, živnosti při silnicích zanikaly. Dnes rozvojem automobilové dopravy ulehčuje se železnicím, silnice jsou opět živější; avšak tato doprava nevzkřísí toho, co bylo a zašlo. Nové poměry vynucují si nová zařízení.

J. M.

Kdy se usadili židé v Lipníku.

Dosavadní historikové Lipníka odpovídají na tuto otázku pro nedostatek pramenů pouze povšechně.

Z celého časového období od r. 1300 do r. 1475 nezaznamenává Antonín Hajduk (Geschichte der Stadt Leipnik, r. 1907) ani jednoho konkrétního dokladu o lipenských židech. Práví pouze, že v pramenech tohoto časového období neděje se výslovná zmínka o židech v Lipníku (str. 26).

Rovněž Jan Baďura praví v »Lipenském okrese« Vlastivědy moravské (r. 1919) povšechně, že v Lipníku byli židé usazení od dávných dob, ale že první listina, týkající se lipenských židů, je z r. 1540 (str. 156).

Proto je tím cennější doklad o existenci židů v Lipníku již v době před husitskými válkami, který uvádějí »Knihy púhonné a nálezové« (vydal je Vincenc Brandl) k roku 1412. Jménem je tam uvedena »S a r a J u d e a d e L i p n í k«, t. j. Sára židovka z Lipníku (sv. I., str. 394).

Je to tedy nejstarší dosud známé pramenné svědectví o lipenských židech v době předhusitské.

Florían Zapletal, Praha.

Na skladě má administrace dosud roč. X. a XI. Pomozte nám odebíráním, doporučováním, čtením a včasným placením!

Jistě nebude jedné knihovny obecní, učitelské a žakovské bez naší Záhorské Kroniky! Žádáme důrazně, aby objednávky na Záhorskou Kroniku byly do konce měsíce září t. r. odeslány, aby mohl býti stanoven náklad 2. čísla. Nevrácená čísla zaučtujeme!

Redakci došlo.

Šití doma podle dobrých stříhů jest pro domácnost důležitou složkou, která šetrně hospodyně vynese značné úspory. Casopis »Lípa« jest jediným československým rodinným časopisem, který vedle bohatého obsahu dává svým odběratelkám jednou měsíčně deset přesných stříhů na praktické šaty nebo úbory, potřebné pro ženy a děti. Bohatý obsah textový jest doplněn řadou obrázků, předloh, ukázek prádla a ručních prací. Tři původní romány českých autorů M. B. Böhm, Irči Parmové a Jana Pakosty jsou vesměs poutavé, se zajímavými náměty a československé mládeži. Lípu srdečně doporučujeme do čl. rodin. Lze obdržeti u všech knihkupců a prodej. novin nebo v nakladatelství J. Svátka v Praze XVI. Husova tř. 7.

Svatováclavské legendy. Poprvé v naší literatuře dostává se nám do rukou souborná sbírka legend o Sv. Václavu, zpracoval je známý autor historických knih a sběratel starých pověstí českých prof. V. V. Tomek, a jak patrně z bohatého obsahu, podařilo se mu zařaditi do knihy »Svatováclavské legendy« počet tak značný, že jistě mnohého překvapí. Je to kniha, která bude milá našemu čtenáři a československé mládeži. Kniha jest krásně vypravena, ozdobena 8 obrazy dle starých originálů v kapli svatováclavské v Praze, vytištěna dobře čitelným písmem, na dobrém papíře, s obálkou od Mikuláše Aloše. Její levná cena Kč 6.50 (váz. 11.50) umožní její největší rozšíření. Lze obdržeti u všech knihkupců, nebo přímo v nakladatelství Jana Svátka v Praze XVI. Husova 7. Agitujte.

Kalendář pro středoškolské studentstvo na rok 1929—1930. Roč. VII. Středoškolská sociální péče v Praze. Sestavil prof. dr. Jan Březina. Cena Kč 6.—. Nakladem Lidového knihkupectví a naklad. Jan Svátka v Praze.

Plný úspěch zaručují vám jen divadelní hry »Lidového umění«, vybrané se zvláštním zřetelem pro ochotnické spolky a venkovská jeviště. Hry vesměs docílily během krátkého času II. a III. vydání. Autorské poplatky nízké.

Matčin návrat, obraz ze života o 3 jedn. od M. Veselého. 7 m., 2 ž., světlice. V soutěži 1929 počteno čestným uznáním.

Zelené království, lidová hra o 3 jedn. od B. Rajske. 4 m., 4 ž., pokoj a pracovna.

Irena Hronová, obraz ze života o 3 jedn. od M. Veselého. 7 m., 4 ž., světlice.

Už je to tady, veselý obrázek z venk. života o 3 jedn. od M. Veselého. 4 m., 3 ž., před chalupou. Hudbu J. J. Fialy.

Objednávky adresujte na: Ústřední divadelní zastupitelství »Lidové umění« Praha XVII., Cibulka čis. 369, které vám dodá každou hru i kdekoliv jinde tiskem vydanou obratem, bez dobírek a za velmi vhodných podmínek.

**Veškeré tiskopisy zhotoví Vám
knihtiskárna J. Slovák, Kroměříž**

Tabule patent »Talla«

docílily všeobecného úspěchu a jsou do nových škol předepisovány. —

Veškeré školní zařízení vyrábí a dodává odborný závod

František Talla, Přerov

Žerošínovo 20.

Prospekty zdarma.

Doporučujeme vzácné dílo:

Staromoravští rodové

Sestavuje a vydává Josef Pilnáček.

Vlastivědné dílo heraldicko-genealogické, pojednávající o starých morav. rodech a jejich památkách. Každá moravská obec bude uvedena a dílo jest předůležité při sestavování obecních pamětí. Vychází 4-5krát do roka.

K dostání u všech knihkupců a přímo u vydavatele Josefa Pilnáčka v Brně, Bratislavská ul. 5.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
Tisk J. Slováka v Kroměříži.